

Vastaus Pohjoismaiden neuvoston kirjalliseen kysymykseen E18/2021

POHJOISMAIDEN NEUVOSTON KIRJALLINEN KYSYMYS E18/2021

Pohjoismaiden neuvosto on esittänyt 8. syyskuuta 2021 Pohjoismaiden hallituksille seuraavat kirjalliset kysymykset:

Miten ja kuinka suurella summalla kukin Pohjoismaa tukee puulaivoihin ja merellisiin kulttuuriympäristöihin liittyvän kulttuuriperinnön säilyttämistä, mukaan lukien puulaivaperinteeseen liittyvää käsityötaitoa?

Onko puulaivoihin ja merellisiin kulttuuriympäristöihin liittyvän kulttuuriperinnön säilyttämisen uhkana haasteita, joita ministerineuvoston mielestä Pohjoismaiden neuvoston pitäisi erityisesti tarkkailla?

Onko sellaisia käsityöperinteitä, jotka ovat vaarassa hävitä, kun puulaivat eivät enää ole kiinteä osa kunkin maan laivastoa?

Voisivatko Pohjoismaat tehdä yhteistyötä – ja miten – säilyttääkseen puulaivoihin liittyvää kulttuuriperintöä?

Minkälaisia kokemuksia kussakin maassa on koululaivoista?

VASTAUS:

Seuraavassa on Pohjoismaiden hallitusten puolesta laadittu vastaus:

Pohjola on arvo- ja kulttuuriperustaltaan yhtenäinen alue, jossa kulttuuriperintö nähdään osana kansalaisyhteiskunnan arkea ja jokapäiväistä elinympäristöä. Kaikki Pohjoismaat ovat kokoonsa nähden suuria toimijoita veneenrakennuksen ja puulaivakulttuurin alalla myös Euroopan tasolla.

Ajankohtainen esimerkki pohjoismaisesta yhteistyöstä on ehdotus pohjoismaisen limisaumaveneperinteen nimeämisestä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon. Nimeämistä koskeva päätös tehtiin joulukuussa 2021. Kaikki Pohjoismaat ja itsehallintoalueet osallistuivat Norjan koordinoimaan ehdotukseen.

Hakuprosessin aikana puuvenealan toimijat laativat väyläkartan eli päivitettävän suunnitelman limisaumaveneperinteen suojelemiseksi. Alalla on myös käyty keskusteluja, joiden pohjalta on kehitetty koulutukseen, viestintään ja kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä toimia.

Puualusten rakentaminen, huolto ja käyttö on elävää kulttuuriperintöä kaikissa Pohjoismaissa. Alalla on paljon tietoa ja osaamista, mutta tieto on hajallaan, minkä vuoksi se ei välttämättä ole kaikkien kohderyhmien saatavilla. Nykyisen tiedon digitaalista saatavuutta voidaan parantaa esimerkiksi kehittämällä yhteispohjoismainen verkkosivusto eli tietopankki, jossa on tietoa tutkijoille, veneveistäjille ja puuveneperinteestä kiinnostuneelle yleisölle.

Puualusten rakentamista, huoltoa ja käyttöä koskevan ammattikoulutuksen kehittäminen voisi olla tärkeä yhteistyömuoto Pohjoismaissa. Muistiorganisaatioiden yhteistyön koordinointi on myös välttämätöntä puuvenekulttuuriin liittyvän aineettoman kulttuuriperinnön keräämisen ja säilyttämisen turvaamiseksi.

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa on julkisyhteisöjen ylläpitämiä suuria koulupurjelaivoja. Vuonna 1973 perustetulla Suomen purjelaivasäätiöllä on toimintaa useilla pienillä purjelaivoilla.

Säätiön ensisijaisena tehtävänä on merellisen kiinnostuksen herättäminen kaikista kansankerroksista lähtevien nuorten keskuuteen. Toiminnassa korostetaan nuorten sosiaalisten taitojen ja yhteisöllisyyden merkitystä.

Myös Pohjoismaissa on uhanalaisia perinteitä. Esimerkiksi Suomessa on kaksi katoamassa olevaa limisaumaveneiden veistoperinnettä. Ommeltujen veneiden rakentaminen oli 1900-luvun alkupuolelle asti elävä perinne Kuolan niemimaalta Norjan pohjoisrannikolle ulottuvalla saamelaisalueella. Toista uhanalaista veistoperinnettä edustavat Satakunnassa valmistetut ruuhet, joita rakennettiin ja käytettiin 1940-luvulle asti. Molempien perinteiden elvyttäminen on vielä mahdollista.

Eri Pohjoismaiden määrärahakäytännöt eroavat toisistaan. Esimerkiksi **Suomessa** opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Museovirastolle vuosittaisen määrärahan, joka jaetaan kulttuuriperintöä säilyttäville museoille ja hankkeille. Tästä määrarahasta Museovirasto on myöntänyt tukea varmistaakseen sen, että Suomessa säilyy edustava otos merenkulun ja huviveneiden historian kannalta merkittäväksi arvioituja aluksia asianmukaisessa käyttökunnossa. Museoviraston määräraha on kuitenkin pienentynyt viime vuosina rahapeli-toiminnasta saatavien tuottojen vähentymisen takia, ja puuveneiden ja -laivojen kunnostukseen tarkoitettu määräraha on ollut noin 100 000 euroa.

Tanskassa Skibsbevaringsfonden-säätiö on keskeinen toimija kulttuurihistoriallisesti merkittävien tanskalaisten alusten säilyttämisessä. Säätiölle on vuonna 2022 varattu 1,4 miljoonaa Tanskan kruunua alusten ylläpitoon. Lisäksi sille on myönnetty 3,5 miljoonaa Tanskan kruunua niin ikään kulttuuriministeriön jakovaroista.

Tanskan muiden puualusten ja merellisten kulttuuriympäristöjen osalta voidaan todeta, että kulttuuriministeriö tukee lisäksi muun muassa Jylland-fregattia, jonka yleiseen ylläpitoon on varattu vuosittain 0,3 miljoonaa Tanskan kruunua. Määrärahaa nostettiin 3,1 miljoonalla Tanskan kruunulla vuosiksi 2021 ja 2022. Lisäksi Fulton-aluksen säätiö saa noin 150 000 Tanskan kruunua ja Zar-kuunari 500 000 Tanskan kruunua kulttuuriministeriön jakovaroista.

Myös merelliseen perinteeseen, kuten puualuksiin keskittyvät museot saavat valtion tukea. Esimerkiksi Roskilden viikinkilaivamuseon toimintaa tuettiin noin 6,5 miljoonalla Tanskan kruunulla vuonna 2021. Lisäksi valtion talousarviossa on sitouduttu tukemaan museon remontoinnin ja muutostöiden aikaisia tarvikehankintoja 150 miljoonalla Tanskan kruunulla.

Roskilden viikinkilaivamuseon lisäksi valtio tukee myös muita merenkulkuun keskittyviä museoita. Esbjergin kalastus- ja merenkulkumuseo (4,8 MDKK), Marstalin merenkulkumuseo (1,0 MDKK), Helsingørissä sijaitseva Tanskan merenkulkumuseo (7,4 MDKK) ja Pohjois-Jyllannin rannikkomuseo (3,5 MDKK).

Lisäksi voidaan mainita, että Tanskan kansallismuseo on kulttuuriministeriön alainen laitos. Myös kansallismuseo vaalii merellistä kulttuuriperintöä.

Islannissa arkeologinen säätiö myöntää vuosittain keskimäärin 2 miljoonaa Islannin kruunua suojeltujen puualusten säilyttämiseen ja ylläpitoon. Lisäksi Islannin parlamentti myöntää tukea erityisiin suojelu- ja kunnostushankkeisiin. Ministeriö tukee Islannin sillimuseota vuosittain 17 miljoonalla Islannin kruunulla merellisten kulttuuriympäristöjen säilymisen edistämiseksi. Sillimuseolla on esimerkiksi 11 puulaivaa. Museoissa eri puolilla maata on lisäksi puulaivoja, jotka useimmiten kuuluvat niiden kokoelmiin.

Norjassa on pitkä merenkulun ja puualusten perinne, ja se on merkittävä ja keskeinen osa maan kulttuuriperintöä. Vedessä tai maalla olevat puualukset – ja niihin liittyvät käsityöläisperinteet – muodostavat merkittävän osan niiden museoiden kokoelmista, jotka saavat toimintaansa tukea Norjan kulttuuriministeriöltä. Näitä ovat esimerkiksi Oslon, Stavangerin ja Bergenin merenkulkumuseot. Monet museot tarjoavat lisäksi alaan liittyviä käsityöläispalveluita, kuten esimerkiksi Hardangerissa sijaitseva alusten huoltokeskus.

Viime vuosina on myös myönnetty investointivaroja puualuksiin liittyville rakennuksille, muun muassa Bodøn rahtipurjealusmuseolle, Nordmøren museoon kuuluvalla perinteisten ”vuohiveneiden” museolle sekä Sogn ja Fjordanan läänin museoon kuuluvalla Sandanen museolle, jossa on Holvike-rahtipurjealus.

Kulttuuriperintövirasto/alueet myöntävät varoja useille eri puualuksille, tutustu esimerkiksi kelluvan kulttuuriperinnön vaalimissuunnitelmaan (Verneplan for flytende kulturminner (2020–2023)). Tässä yhteydessä on syytä mainita myös kulttuurihistoriallinen museo ja sen viikinkilaivat sekä Norjan rakennusyrityksen Statsbyggin parhaillaan rakentama uusi viikinkilaivamuseo.

Kuten edellä käy ilmi, Norjan valtion panostusta puualuksiin ja niihin liittyviin käsityöläisperinteisiin on vaikea arvioida tarkasti, mutta kyse on useasta sadasta miljoonasta Norjan kruunusta vuosittain.

Ruotsin valtion merimuseo ja kuljetushistoriallinen museo (SMTM) myöntää vuosittain noin miljoona Ruotsin kruunua valtiontukea kulttuurihistoriallisesti arvokkaille aluksille. Kaikki niistä eivät kuitenkaan ole puualuksia. Lisäksi Ruotsin museovirasto jakaa vuosittain noin 1,21 miljoonaa euroa vapaaehtoiseen kulttuuriperintötyöhön, johon sisältyy sekä materiaalisen että immateriaalisen kulttuuriperinnön, mukaan lukien merellisen kulttuuriperinnön parissa tehtävä työ. Lisäksi Ruotsin lääninhallitukset myöntävät tukea kulttuuriympäristöjen hoitoon, joka voi kattaa myös merelliset kulttuuriympäristöt.

Färsaarilla tuetaan vuosittain puualuksia 1 050 000 Tanskan kruunulla ja kilpasoutuveneitä 100 000 Tanskan kruunulla.

Ahvenanmaan maakunnan hallitus jakaa erilaisia tukia merellisen kulttuuriperinnön ja siihen liittyvien käsityöläisperinteiden, muun muassa puuvenekulttuurin säilyttämiseksi, elävöittämiseksi ja ylläpitämiseksi.

Alanta-purjejahti on rekonstruoitu kopio 1800-luvun alun ahvenanmaalaisesta jahdistä. Hanketta johtaa Segeljaktsföreningen Alanta -yhdistys. Jahdin rakentamisen tavoitteena on sekä vanhan käsityöläisosaamisen ylläpitäminen että hyvin purjehtivan jahdin saaminen Ahvenanmaalle. Alantaa aiotaan käyttää ensisijaisesti lasten ja nuorten toimintaan. Maakunnan hallitus on päättänyt myöntää Segeljaktsföreningen Alanta -yhdistykselle tukea 25 prosenttia jahdin rakentamiskustannuksista, kuitenkin enintään 145 000 euroa. Lisäksi on myönnetty enintään 4 975 euron tuki veneluiskan rakentamiseen Alantan perinteistä vesillelaskua varten.

Vuonna 2021 Ahvenanmaan maakunnan hallituksen alainen kulttuurivirasto on tukenut seuraavien tahojen toimintaa: Albanus-laivan yhdistys (30 000 €), Ahvenanmaan metsästys- ja kalastusmuseon säätiö (60 000 €), Ahvenanmaan metsästys- ja kalastusmuseon tukiyhdistys (1 900 €), Lapon saaristomuseo (8 500 €) ja Maarianhaminan merikorttelin säätiö (10 000 €).

Ahvenanmaan merenkulkumuseo ja sen Pommern-purjealus (ei tosin puulaiva) saavat vuosittain noin 300 000 ja 30 000 euroa toimintansa ylläpitämiseen ja säilyttämiseen.

Ahvenanmaan museon tehtävänä on dokumentoida ja välittää Ahvenanmaan kulttuuriperintöä, johon sisältyvät myös merelliset ympäristöt. Perinteiden dokumentointi ja tietyn materiaalisen kulttuuriperinnön säilyttäminen saattavat vaihdella vuodesta toiseen, joten toiminnan rahallista arvoa on vaikea arvioida.

Grönlannissa ei käytetä varoja puualusten, merellisten kulttuuriympäristöjen ja puualuksiin liittyvien käsityöläisperinteiden säilyttämiseen ja hallintointiin.

Ystävällisin terveisin

Antti Kurvinen

Tiede- ja kulttuuriministeri